

Bölüm 11

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARI ETKİLEYEN FAKTÖRLER: BRICS ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Ahmet Oğuz AKGÜNEŞ¹

GİRİŞ

Doğrudan yabancı yatırım (DYY), finansal sermaye dolaşımının serbestleşmesi ile beraber tasarruf fazlası olan ekonomilerden tasarruf açığı olan ekonomilere sermaye akışı olarak tanımlanabilmektedir. Uluslararası Para Fonu (IMF) için DYY, bir ekonomide yerleşik işletmenin (doğrudan yatırımcı) DYY sahibi ekonomi harici bir ekonomide ki bir kuruluştaki sahip olduğu kalıcı menfaatini yansıtan ve uzun vadeli bir ilişkiyi içeren yatırım olarak tanımlamıştır. Dünya Bankası ise DYY için yatırımcının kendi ekonomisi dışındaki bir ekonomide faaliyet gösteren bir işletmede kalıcı bir yönetim hissesi (oy hakkına sahip hissenin %10'u veya daha fazlası) elde etmek için net yatırım girişini ifade etmektedir (De Mello, 1999). Modern teoriye göre DYY sadece sermaye aktarımı ile gerçekleşmektedir. Firmalara sponsorluklar, vasıflı işçi veya yetenekli insanların transferi, maddi olmayan varlıkların transferleri vb. olaylar da DYY olarak tanımlanabilmektedir (Johanson ve Mattsson, 2015).

DYY varlığı hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde ekonomik bağın ve iş birliğinin güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Sermaye girişleri ülkelerin ekonomilerine katkı sağlamakta ve gelişmesine yardımcı olmaktadır. Ülke ekonomilerine ve finansal sisteme makro ve mikro faydaları bulunmaktadır. DYY, mal ve hizmet yatırımı olarak gerçekleşebileceği gibi sermaye piyasalarında menkul kıymetlere yapılan yatırım olarak da ortaya çıkabilmektedir. Ancak hem finansal hem de ekonomik çatıda bir ifade ortaya koyulursa sermaye ve teknolojinin bir bütün halindeki akışı olarak yorumlanabilmektedir (Coşkun, 2001). Doğrudan yabancı yatırım, yatırım yapılan ülke ve yatırım yapan ülke açısından iki farklı yönü ile ele alınabilir. DYY alan ülkeler finansal ve ekonomik fayda sağlamayı

¹ Doktor Öğretim Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, ahmetoguzakgunes@klu.edu.tr . ORCID ID 0000-0003-3852-9332

kadar DYY sahiplerinin ülkelerin bağımsızlıklarına ve çıkarlarına aykırı taleplerinin olma ihtimali olsa bile ülkeler için DYY'ye sahip olmak gelişme ve kalkınma için şarttır.

Literatürde DYY'yi açıklayıcı birçok değişken ele alınmış ve buna dair çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Çalışmada mevcut dünya nüfusunun yaklaşık %40'ını ve gelecekteki 30 yılda ise dünya ekonomisinin %50'sini kapsaması öngörülen ülkeler olan BRICS ülkelerine yapılan doğrudan yabancı yatırımlara etki eden faktörler açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda elde edilen sonuçlara göre düşük DYY dönemlerinde (25q) PAT ve GSYH değişkenleri DYY'yi aynı yönde etkilemektedir. Normal DYY döneminde aynı şekilde PAT ve GSYH değişkenleri DYY'yi aynı yönde etkilerken, ENF değişkeni ise negatif yönde etkilemektedir. Yüksek DYY döneminde PAT ve GSYH değişkenleri DYY'yi aynı yönde etkilerken, ENF ve TA değişkenleri DYY'yi negatif yönde etkilemektedir. Çalışmada elde edilen sonuçlar literatürdeki benzer çalışmaların sonuçlarını desteklemektedir.

Bu çalışma DYY'yi etkileyen faktörler olarak enflasyon, faiz oranı, patent sayısı, ticari açıklık, piyasa değeri ve GSYH üzerine odaklanmıştır. İlgili değişkenler arası ilişki BRICS ülkeleri özelinde ve 1990-2019 yılları arası dönemi kapsamaktadır. Dolayısıyla gelecekte yapılacak çalışmalar farklı dönemler, farklı ülkeler ve farklı değişkenlerin kullanımı ile literatüre katkı sağlamakla beraber karar vericiler ve politika yapıcılar için yardımcı bir kaynak olacaklardır.

KAYNAKÇA

- Adalı, Z. & Yüksel, S. (2017) Causality Relationship Between Foreign Direct Investments and Economic Improvement for Developing Economies. *Marmara Journal of Economics*, 1(2),109-118.
- Afşar, M. (2008) The Causality Relationship Between Economic Growth and Foreign Direct Investment in Turkey. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 1-9.
- Alagöz, M., Erdoğan, S. & Topallı, N. (2008) Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Deneyimi 1992-2007. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 79-89.
- Aristotelous, K. & Fountas, S. (1996) An Empirical Analysis of Inward Foreign Direct Investment Flows in The EU with Emphasis on The Market Enlargement Hypothesis. *Journal of Common Market Studies*, 34(4), 571-583.
- Asiedu, E. (2002) On The Determinants of Foreign Direct Investment to Developing Countries: Is Africa Different? *World Development*, 30(1), 107-119.
- Asiedu, E. (2006) Foreign Direct Investment in Africa: The Role of Natural Resources, Market Size, Government Policy, Institutions and Political Instability. *The World Economy*, 29(1), 63-77.
- Aydemir, O. & Genç, E. (2015) Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Belirleyicileri, Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kapsamında Bir Analiz, Türkiye Örneği. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 17-41.
- Bilgili, F., Tülüce, N.S.H. & Doğan, İ. (2012) The Determinants of FDI in Turkey: A Markov Regime-switching Approach. *Economic Modelling*, 29(4), 1161-1169.
- Black, K. (2012). *Applied Business Statistics Making Better Decisions*. USA: John & Wiley Sons.

- Breitung, J. (2000). *The local power of some unit root tests for panel data. Advances in Econometrics, Volume 15: Nonstationary Panels, Panel Cointegration, and Dynamic Panels*, (Ed. B. H. Baltagi), Amsterdam: JAY Press, 161-178.
- Çeviş, İ. & Çamurdan, B. (2004) The Economic Determinants of Foreign Direct Investment in Developing Countries and Transition Economies. *The Pakistan Development Review*, 46(3), 285-299.
- Coşkun, R. (2001) Determinants of Direct Foreign Investment in Turkey. *European Business Review*, 13(4), 221-226.
- Çütçü, İ. & Kan, E. (2018) Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Etkileyen Faktörler: Türkiye Örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 7(3), 1-21.
- De Mello, L. R. (1999) Foreign Direct Investment-Led Growth: Evidence From Time Series and Panel Data. *Oxford Economic Papers*, 51(1), 133-151.
- Dees, S. (1998) Foreign Direct Investment in China: Determinants and Effects. *Economics of Planning*, 31(2/3), 175-194.
- Dickey, D.A. & Fuller, W.A. (1981) Distribution of The Estimators for Autoregressive Time Series with A Unit Root. *Econometrica*, 49, 1057-1072.
- Freckleton, M., Wright, A. & Craigwell, R. (2012) Economic Growth, Foreign Direct Investment and Corruption in Developed and Developing Countries. *Journal of Economic Studies*, 39(6), 639-652.
- Goswami, C. & Saikia, K.K. (2012) FDI and Its Relation with Exports in India, Status and Prospect in North East Region. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 37, 23-132.
- Herzer, D. & Klasen, S. (2008) In Search of FDI-Led Growth in Developing Countries: The Way Forward. *Economic Modelling*, 25(5), 793-810.
- Hsiao, F.S. & Hsiao, M.C.W. (2006) FDI, Exports, and GDP in East and Southeast Asia -Panel Data Versus Time-Series Causality Analyses. *Journal of Asian Economics*, 17(6), 1082-1106.
- Im, K. S., Pesaran, M.H. & Shin, Y. (2003) Testing for Unit Roots in Heterogeneous Panels. *Journal of Econometrics*, 115, 53-74.
- Johanson, J. & Mattsson, L.G. (2015). *Internationalisation in Industrial Systems - A Network Approach*. London: Palgrave Macmillan.
- Kar, M. & Tatlısöz, F. (2008) Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerini Belirleyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi. *KMU İİBF Dergisi*, 10(14), 1-23.
- Katircioğlu, S. (2009) Foreign Direct Investment and Economic Growth in Turkey: An Empirical Investigation by The Bounds Test For Co-Integration and Causality Tests. *Ekonomika İstraživanja*, 22(3), 1-9.
- Koenker, R. & Hallock, K.F. (2001) Quantile Regression an Introduction. *The Journal of Economic Perspectives*, 15(4), 143-156.
- Kök, R. & Açıkgöz E.B. (2009) Analyses of FDI Determinants in Developing Countries. *International Journal of Social Economics*, 36(1/2), 105-123.
- Kumari, R. & Sharma, A.K. (2017) Determinants of Foreign Direct Investment in Developing Countries: A Panel Data Study. *International Journal of Emerging Markets*, 12(4), 658-682.
- Lansbury, M., Pain, N. & Smidkova, K. (1996) Foreign Direct Investment in Central Europe Since 1990: An Econometric Study. *National Institute Economic Review*, 156(1), 104-114.
- Levin, A., Lin C.F. & Chu C.S.J. (2002) Asymptotic and Finitesample Properties. *Journal of Econometric*, 108, 1-24.
- Nur, H.B. & Dilber, İ. (2017) Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımları Belirleyen Temel Unsurlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(2), 15-45.
- Onyeiwu, S. & Shrestha, H. (2004). Determinants of Foreign Direct Investment in Africa. *Journal of Developing Societies*, 20(1/2), 89-106.
- Özcan, B. & Arı, A. (2010) Doğrudan Yabancı Yatırımların Belirleyicileri Üzerine Bir Analiz: OECD Örneği. *Ekonometri ve İstatistik*, 12, 65-88.
- Pedroni, P. (1999) Critical Values for Cointegration Tests in Heterogeneous Panels with Multiple Regressors. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61, 653-670.

Çağdaş Finansal Yönetim Çalışmaları

- Phillips, P. C. B. & Perron, P. (1988) Testing for A Unit Root in Time Series Regression. *Biometrika*, 75(2), 335-346.
- Phillips, P.C. B & Perron, P. (1988) Testing for A Unit Root in Time Series Regression. *Biometrika*, 75(2), 335-346.
- Ranjan, V. & Agraval, G. (2011) FDI Inflow Determinants in BRIC Countries: A Panel Data Analysis. *International Business Research*, 4(4), 255-263.
- Saini, N. & Singhania, M. (2018) Determinants of FDI in Developed and Developing Countries: A Quantitative Analysis Using GMM. *Journal of Economic Studies*, 45(2), 348-382.
- Shamsuddin, A.F. (1994) Economic Determinants of Foreign Direct Investment in Less Developed Countries. *The Pakistan Development Review*, 41-51.
- Sun, Q., Tong, W. & Yu, Q. (2002) Determinants of Foreign Direct Investment Across China. *Journal of International Money and Finance*, 21(1), 79-113.
- Temiz, D. & Gökmen, A. (2014) FDI Inflow as An International Business Operation by MNCS and Economic Growth: An Empirical Study on Turkey. *International Business Review*, 23(1), 145-154.
- Tsai, P.L. (1994) Determinants of Foreign Direct Investment and Its Impact on Economic Growth. *Journal of Economic Development*, 19(1), 137-163.
- Yang, J.Y.Y., Groenewold, N. & Tcha, M. (2000) The Determinants of Foreign Direct Investment in Australia. *Economic Record*, 76(232), 45-54.
- Yapraklı S. (2006) Türkiyede Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Belirleyicileri Üzerine Ekonometrik Bir Analiz. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 21(2), 23-48.
- Yuqing, X. (2006) Why is China so Attractive for FDI? The Role of Exchange Rates. *China Economic Review*, 17(2), 198-209.